

СВІТОВА ТОРГОВЕЛЬНА СИСТЕМА ТА ОХОРОНА ДОВКІЛЛЯ

У статті розглянуто результат запровадження міжнародного екологічного регулювання на процеси у світовій торгівлі та, з іншого боку, вплив міжнародних торговельних угод на стан довкілля. Проаналізовано сучасні тенденції у цих двох взаємопов'язаних сферах міжнародного торговельного та екологічного регулювання, подано рекомендації щодо їхньої гармонізації.

Ключові слова: міжнародна торгівля, еколого-економічна система, екологічні стандарти, міжнародні угоди.

Світова економічна система, охопивши своєю діяльністю всю екосистему планети, стала еколого-економічною системою. Це поняття набуло значного поширення і не потребує детального пояснення. З огляду на це, зрозуміло, що майже будь-яка більш-менш значна дія в економічній сфері відобразиться на довкіллі і, навпаки, екологічний стан рано чи пізно вплине на економіку. Зрештою, економічна діяльність людини об'єктивно базується на природних ресурсах планети. Міжнародна торгівля є невід'ємним складником економічної системи, і саме вона дозволила останній вийти на сучасний глобальний рівень, поєднавши національні економічні системи.

Зміни у міжнародних торговельних потоках різними шляхами впливають на екологічний стан, що уже розглядалося у наших публікаціях [2, 3]. Екологічна деградація своєю чергою може завдавати шкоди економічній системі та міжнародній торгівлі зокрема. Взаємозалежність простежується також на рівні правового регулювання у сферах торгівлі та екології. Міжнародні екологічні угоди та договори часто прямо чи опосередковано стосуються торгівлі, оскільки можуть накладати обмеження на економічну діяльність чи транскордонне переміщення певних видів товарів, а торговельні договори впливають на стан довкілля, оскільки можуть обмежувати дію природоохоронних заходів та змінювати антропогенне навантаження на екосистему.

Взаємовпливу торгівлі та довкілля присвячено роботи українських вчених О. Балацького, В. Будкіна, Б. Буркинського, О. Веклич, І. Грабинського, В. Грищенко, Л. Мельника, В. Сабадаша, Ю. Туниці та інших. Серед іноземних вчених це питання розглядали Дж. Бегін, Г. Дейлі, Б. Коупленд, К. МакОсленд, С. Тейлор, Дж. Франкель та інші.

Метою статті є проаналізувати сучасний стан та ефективність забезпечення охорони довкілля з використанням торговельних заходів або заходів, що здійснюють непрямий вплив на міжнародні торгові потоки, та розглянути наслідки для довкілля від правового регулювання міжнародної торгівлі, накреслити перспективи і визначити необхідні заходи для забезпечення гармонізації сфер міжнародного регулювання торгівлі та захисту довкілля.

Багато підходів було запропоновано для ефективного узгодження цілей забезпечення прибутковості торгівлі та охорони природи. Підхід з

позиції вільної торгівлі вже багато років поспіль підтримується СОТ, з іншого боку, Герман Дейлі [7] вважає вільну торгівлю у своїй суті несумісною з ефективним захистом довкілля. За словами Стіва Черновіца та ін. [10], багато закликів щодо правового обмеження викидів парникових газів входить у конфлікт з сучасною світовою торговельною системою. Наприклад, пропозиція встановити верхню межу викидів і видавати дозволи, що підлягають перепродажу, спричиняє загрозу зниження конкурентоспроможності, унаслідок чого виникає необхідність захисту від імпорту з країн з нижчими стандартами. Отож між політико-правовими інструментами захисту довкілля та світовою торговельною системою на якомусь етапі неминуче виникне конструктивна чи деструктивна взаємодія.

Основними договорами у сфері довкілля, що мають вплив на міжнародну торгівлю, є «Базельська конвенція про контроль за транскордонним перевезенням небезпечних відходів та їх видаленням»; «Конвенція про міжнародну торгівлю видами дикої фауни і флори, що перебувають під загрозою зникнення» (СІТЕС); «Монреальський протокол про речовини, що руйнують озоновий шар»; «Карфагенський протокол про біобезпеку»; «Роттердамська конвенція про процедуру попередньої обґрунтованої згоди відносно окремих небезпечних хімічних речовин і пестицидів у міжнародній торгівлі»; «Стокгольмська конвенція про стійкі органічні забруднювачі»; «Київський протокол».

Тільки незначна частина екологічних договорів прямо регулюють питання торгівлі, однак деякі з екологічних норм суттєво впливають на структуру міжнародної торгівлі. Міжнародна екологічна угода може мати на меті власне регулювання торгівлі або ж торговельні заходи можуть прийматися в межах угоди для досягнення екологічних цілей, прописаних у ній.

Серед угод, які прямо регулюють торгівлю, – «Базельська конвенція про контроль за транскордонним перевезенням небезпечних відходів та їх видаленням» (Basel Convention), згідно з якою сторони можуть експортувати небезпечні відходи за кордон тільки за умови відсутності заборони на такий імпорт в іншій країні та за умови письмової згоди. Поправка до Базельської конвенції (Basel Ban Amendment) взагалі забороняє будь-який експорт небезпечних відходів з країн ОЕСР до інших країн. Також у межах цієї конвенції був прийнятий протокол про відповідальність і

компенсацію за шкоду, заподіяну в результаті транскордонного перевезення небезпечних відходів та їхнього видалення. На сьогодні поправка і протокол прийняті не всіма країнами-учасниками конвенції, хоча більшість країн їх дотримується.

Пряме регулювання торгівлі передбачає також CITES (CITES, The Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora). Конвенція повністю забороняє комерційну міжнародну торгівлю певними видами тварин і рослин, що перебувають під загрозою зникнення, а також регулює за допомогою квот тощо торгівлю тими видами, які можуть опинитися під такою загрозою. Особливе економічне значення має регулювання цією конвенцією торгівлі певними видами деревини та риби.

«Монреальський протокол про речовини, що руйнують озоновий шар» (The Montreal Protocol on Substances that Deplete the Ozone Layer), який дав змогу реально зменшити обсяги озоноруйнівальних газів у атмосфері та зупинити руйнування озонового шару Землі [11], регулює торгівлю речовинами, що містяться в списку озоноруйнівальних, чи товарами, що містять такі речовини. Протокол переважно забороняє будь-яку торгівлю цими речовинами між сторонами-учасниками і третіми сторонами, а також може застосовувати таку заборону щодо країн-порушниць. Протокол передбачає також можливість упровадження регулювання торгівлі товарами, що були виготовлені з використанням озоноруйнівальних речовин.

«Карфагенський протокол про біобезпеку» до «Конвенції про охорону біологічного різноманіття» (The Cartagena Protocol on Biosafety) особливу увагу звертає на транскордонне переміщення генетично модифікованих організмів (ГМО). Країна може обмежувати імпорту живих модифікованих організмів на основі запобіжного принципу, якщо вона вважає, що немає достатньо наукових доказів про їхню безпечність. Протокол містить також вимоги щодо маркування ГМО-товарів.

«Роттердамська конвенція про процедуру попередньої обґрунтованої згоди відносно окремих небезпечних хімічних речовин і пестицидів у міжнародній торгівлі» (The Rotterdam Convention) дозволяє країнам вирішувати, які речовини з узгодженого в конвенції списку не можуть безпечно використовуватися та утилізуватися в країні, та забороняти їх імпорту. Однак для уникнення використання цієї норми як протекціоністського засобу для заборони імпорту країна зобов'язана також припинити внутрішнє виробництво цієї хімічної речовини для внутрішнього використання та відмовитися від її імпорту з країн, які не є членами конвенції. Якщо торгівля цими речовинами здійснюється, то слід дотримуватися відповідного маркування та інформування сторін.

«Стокгольмська конвенція про стійкі органічні забруднювачі» (The Stockholm Convention) спрямована на скорочення використання і подальшу повну ліквідацію особливо токсичних стійких органічних забруднювачів. Вона регулює також питання їхнього транскордонного переміщення, зокрема дозволяє таке переміщення з метою їхньої ліквідації.

До міжнародних угод, що суттєво впливають на міжнародну торгівлю, належить також «Кіотський протокол» (Protocol to the United Nations Framework Convention on Climate Change), що є додатковим документом до «Рамкової конвенції ООН зі змін клімату», прийнятий з метою обмеження викидів

парникових газів в атмосферу. Він не містить норм, що прямо стосуються регулювання міжнародної торгівлі, однак має значний вплив на економіку країн, оскільки його виконання потребує не тільки використання чистіших технологій, але й переорієнтації на менш шкідливе виробництво та споживання. Зміна структури виробництва і споживання впливатиме на товаропотоки.

Багато з міжнародних екологічних угод керуються принципами, які взагалі не враховані в системі ГАТТ/СОТ або дозволені як винятки. Це, наприклад, такі принципи, як: 1) принцип запобігання забрудненню; 2) запобіжний принцип; 3) принцип «забруднювач платить». Принцип запобігання забрудненню покликаний стимулювати ліквідацію або зниження забруднення у місці його виникнення. Цей принцип дозволений у межах загальних винятків із СОТ. Запобіжний принцип, чинний у «Декларації Ріо-де-Жанейро про довкілля та розвиток» (1992) (Rio, Article 15), у випадку непевності щодо шкідливості чи нешкідливості певного виду діяльності для людей чи природи покладає відповідальність за підтвердження безпечності дії на тих, хто цю дію здійснює. Відповідні органи можуть на власний розсуд встановлювати обмеження, щоб не піддавати громадян ризику. Запобіжний принцип також закріплено в законодавстві ЄС. Цей принцип розглядається в «Угоді про застосування санітарних та фітосанітарних заходів» (Угода СФС – The Agreement on the Application of Sanitary and Phytosanitary Measures) та «Угоді про технічні бар'єри в торгівлі» (Угода ТБТ – Agreement on Technical Barriers to Trade). В угоді СФС його застосування дозволяється тільки протягом періоду збору достатніх доказів про шкідливість, щоб обґрунтувати застосовуваний захід [1]. Третій принцип – «забруднювач платить» – піднімає питання екологічних екстерналій та відповідальності за забруднення довкілля тих, хто його забруднює. Цей принцип підтримують країни ОЕСР та ЄС, у міжнародному екологічному праві він згадується в Принципі 16 декларації в Ріо-де-Жанейро. Однак постає питання, хто і яким чином повинен платити за забруднення спільних ресурсів планети.

Узгодження між СОТ і міжнародними екологічними угодами належить до компетенції Комітету СОТ з торгівлі та довкілля. Більшість глобальних екологічних договорів перебувають під опікою ЮНЕП, однак не існує єдиного спільного механізму координації ні між міжнародними екологічними угодами, ні між цими угодами та міжнародними економічними угодами.

Тепер перейдемо до питання вирішення еколого-економічних проблем з погляду міжнародних торговельних договорів та міжнародних організацій, чия діяльність стосується сфери торгівлі.

Найбільшою організацією з регулювання світової торгівлі, покликаною сприяти її лібералізації, є СОТ, отож спершу розглянемо її підходи до вирішення екологічних проблем. Ці підходи ми згрупували за п'ятьма напрямками.

1) Сталий розвиток і захист довкілля є цілями СОТ. У «Марракешській угоді про заснування Світової організації торгівлі» говориться зокрема про те, що відносини сторін повинні бути спрямовані на «...розширення виробництва товарів та послуг і торгівлі ними з урахуванням оптимального використання світових ресурсів відповідно до цілей сталого розвитку, прагнення захистити й зберегти довкілля

та поліпшити засоби для досягнення цього в такий спосіб, який є сумісним з їхніми відповідними потребами та інтересами на різних рівнях економічного розвитку» (Угода про заснування Світової організації торгівлі). Такий підхід закладає основу для прийняття низки винятків із загальних правил СОТ в екологічних цілях та для малорозвинених країн. Зокрема, це такі: виняток зі статті І ГАТТ про режим найбільшого сприяння, який дозволяє країнам-членам встановлювати преференційні або нульові тарифи на товари з країн, що розвиваються, а особливо з найменш розвинених країн; винятки зі статті XX, деякі з яких стосуються питання довілля. У винятку зі статті XX(b) сказано, що угода не повинна перешкоджати прийняттю і впровадженню заходів, необхідних для захисту життя та здоров'я людей, тварин і рослин, а також (про що йдеться у винятку зі статті XX(g)) заходів щодо збереження природних ресурсів, що перебувають під загрозою виснаження, якщо такі заходи застосовуються в поєднанні із внутрішнім обмеженням виробництва чи споживання. Однак, якщо країна зможе довести доцільність упровадження торговельних обмежень згідно з цими пунктами, їй також необхідно підтвердити, що обмеження не є засобом самовільної чи невинуватої дискримінації між країнами з однаковими умовами і що воно не є засобом прихованого протекціонізму (про це йдеться також у статті XX).

2) Діяльність у межах СОТ Комітету з торгівлі та довілля. Цей комітет створений спеціально для регулювання питань, пов'язаних з охороною природи. Окрім узгодження між СОТ і міжнародними екологічними угодами, комітет займається також зменшенням або й усуненням бар'єрів у торгівлі екологічними товарами та послугами і виступає при цьому як форум для переговорів. Також займається питаннями впливу екологічних заходів на доступ до ринку, вивченням екологічних переваг від зняття торговельних бар'єрів, вимогами щодо маркування в екологічних цілях, тими аспектами угоди ТРІПС (Угода про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності – Agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights), які стосуються довілля.

3) Підписання в межах СОТ Угоди ТБТ. Угода стосується технічного регулювання, стандартів, процедур з тестування та сертифікації. Вона покликана забезпечувати тільки легітимне застосування цих заходів (зокрема, для захисту довілля), а не з протекціоністською метою. Угода спирається на розуміння того, що використання міжнародних стандартів надає більше переваг, ніж підготовка автономних національних стандартів, оскільки зменшує тягар примусового регулювання та робить доступними можливості відкритого ринку. На сьогодні головним викликом ефективності Угоди ТБТ є зростаюче використання інструкцій і стандартів (не тільки в галузі навколишнього середовища), заснованих на процесі, на протигагу заснованим на основі виробу. Це може вимагати додаткового відображення у правилах Угоди ТБТ, що стосуються принципів еквівалентності й взаємного визнання як засобів вирішення проблем, пов'язаних з розбіжностями в екологічних стандартах країн. Що стосується принципу еквівалентності, то Угода ТБТ переконує країни визнавати еквівалентність норм, встановлених їхніми партнерами по торгівлі, навіть коли вони відрізняються від їхніх власних, якщо вони досягають тієї ж кінцевої мети. Для країн, що

розвиваються, визнання еквівалентності їхніх власних систем сертифікації є дуже важливим. Щодо взаємного визнання, то Угода ТБТ заохочує країни визнавати процедури, які використовуються партнерами по торгівлі, оцінивши згідно з нормами надійність і компетентність їхніх установ оцінки відповідності. Принципи еквівалентності й взаємного визнання Угоди ТБТ могли би з користю застосовуватися в області маркування. Так члени могли би визнавати схеми маркування їхніх партнерів по торгівлі навіть там, де вони базуються на критеріях, які відрізняються від їхніх власних, якщо вони досягають поставленої мети.

4) Підписання в межах СОТ Угоди СФС. У ній викладені обмежувальні принципи, згідно з якими країни-члени СОТ можуть захищати здоров'я своїх громадян, рослин і тварин. Угода СФС не ставить за мету забезпечити цей захист, радше її мета полягає в забезпеченні захисту вільної торгівлі від тих, хто намагатиметься порушити законодавчі норми СФС з метою отримання торговельних переваг. За угодою, можна окрема суверенна держава, яка є членом СОТ, має право захищати здоров'я своїх громадян, рослин і тварин, як вона вважає за потрібне. Заходи СФС можуть, наприклад, набувати форми вимоги, відповідно до якої продукти повинні походити з місцевостей, де не виявлено хвороб, пройти контроль, спеціальну обробку чи переробку, відповідати встановленим рівням вмісту шкідливих речовин або добавок. Отже, Угода СФС визначає параметри, за якими встановлюється відповідність заходів СФС принципам СОТ і, таким чином, їх прийнятність у межах торгового блоку СОТ [5, с. 6].

5) Дія в межах СОТ «Угод з сільського господарства». СФС і ці угоди є комплементарними. Вони належать до одного відділу секретаріату СОТ, а саме – Відділу сільського господарства і товарів.

Екологічно безпечна лібералізація світової торгівлі неможлива без вирішення питання лібералізації сільськогосподарського ринку. Це питання залишається одним з основних каменів спотикання на поточному Доському раунді переговорів СОТ. Проблема полягає у високому рівні захисту сільськогосподарського ринку розвиненими країнами, де сільське господарство становить незначну частку доходу (для прикладу, 1,7% доходів ЄС і 1% доходів США), та потребі пошуку ринків збуту та підтримки сільського господарства у країнах, що розвиваються, економіка яких більш залежна від цієї галузі виробництва. Загалом СОТ зацікавлена в тому, щоб заходи із захисту сільського господарства чи заходи з його екологізації не викривляли ціни на ці товари. У межах СОТ розроблено три види «скриньок», куди належать заходи з внутрішньої підтримки сільського господарства залежно від їхнього впливу на виробництво і торгівлю. Заходи державної підтримки з «зеленої скриньки» зовсім не впливають або впливають мінімально на виробництво і торгівлю. Правила СОТ не обмежують підтримку в цьому напрямі. До заходів, що вживаються в межах «зеленої скриньки», зокрема належать науково-дослідні роботи та послуги зі створення інфраструктури у поєднанні з програмами охорони довілля, боротьби зі шкідниками і захворюваннями рослин і тварин, послуги з інспектування на відповідність нормам безпеки й охорони здоров'я тощо. Програми «жовтої скриньки» спрямовані на стимулювання виробництва і підвищення прибутковості та підлягають обмеженням з боку СОТ (Agriculture Agreement, Article 6). До «синьої скриньки»

потрапляють види підтримки з «жовтої скриньки», поєднані із заходами, спрямованими на зменшення викривлень у міжнародній торгівлі. На сьогодні у СОТ немає обмежень на витрати на підтримку в межах «синьої скриньки» (Agriculture Agreement, Article 6, Paragraph 5) [13].

У Європейському Союзі загалом добре розвинене законодавство з охорони природи і довкілля. Згідно з Лісабонським договором (2007 р.), ціллю ЄС є сталий розвиток, про це також говориться у Стратегії розвитку Європи до 2020 р. На сьогодні в ЄС діє шоста програма дій у сфері довкілля на 2002–2012 роки. У ній містяться основні цілі екологічної політики та засоби їхнього досягнення. Основні сфери, які згідно з програмою потребують уваги, це – боротьба зі зміною клімату, охорона біорізноманіття, зв'язок між станом довкілля і здоров'ям громадян, збереження природних ресурсів та управління відходами [9]. Ця програма спрямована на забезпечення сталого розвитку та поєднання екологічних цілей з економічними і соціальними цілями ЄС.

Звичайно, збереження екологічного благополуччя передбачає накладення певних обмежень на торгівлю. Національні заходи з захисту довкілля, якщо вони обмежують вільний рух товарів, можуть бути визнаними законними в межах ЄС, якщо вони відповідають таким критеріям [4, с. 16]:

- відповідають необхідним умовам, визначеним Судом ЄС (критерій необхідності);
- зіставні з метою, яку вони переслідують (критерій пропорційності);
- для досягнення поставленої мети використовується найменш обмежувальний засіб.

У ЄС відбулося формування такої складової європейського права, як європейське право довкілля, яке містить сукупність норм і принципів європейського права, що регулюють відносини між його суб'єктами з питань, що стосуються охорони природи. Європейське право стосовно довкілля має верховенство над нормами національного права держав-членів.

Однією з галузей, що підлягає регулюванню, є торгівля видами дикої флори і фауни. Регулювання здійснюється здебільшого регламентами Ради ЄС. Законодавство ЄС узгоджується з відповідними міжнародними угодами у цій сфері, учасником яких є Співтовариство. Основним документом є Регламент Ради (ЄС) № 338/97 від 9 грудня 1996 р. про охорону видів дикої флори і фауни шляхом регулювання торгівлі ними, який є імплементацією завдань, принципів та положень Конвенції СИТЕС. Особлива увага звертається на імпорту окремих видів диких тварин, що мають особливе значення чи перебувають під загрозою зникнення.

Регулювання торгівлі видами дикої флори і фауни здійснюється в ЄС такими засобами:

- встановлення заборони й обмеження торгівлі певними видами та вимог щодо продажу чи інших комерційних операцій зі зразками певних видів;
- встановлення вимог і обмежень щодо імпорту в ЄС, експорту та реекспорту із ЄС певних видів;
- встановлення вимог щодо переміщення певних видів або зразків видів у межах Співтовариства [5, с. 77].

На сучасному етапі все більшої популярності в ЄС набувають заходи з контролю (у тім числі екологічного) за якістю товарів, базовані не на кінцевому продукті, а на процесі виробництва. У ЄС для досягнення якості

широко використовується система НАССР (Hazard Analysis and Critical Control Point – Аналіз небезпечних чинників і критичні контрольні точки). Основою системи є оцінка потенційних загроз, які можуть впливати на харчовий продукт на всіх ланках виробництва, зберігання, реалізації та використання. Загрозу можуть становити як мікроорганізми, так і хімічні сполуки. Система НАССР пропонує поділити увесь процес виробництва на блоки, у кожному з яких впровадити системи контролю за потенційними ризиками. Виробництво безпечних харчових продуктів передбачає створення трьох контрольованих етапів: попередження небезпеки, запобігання розповсюдженню небезпеки, усунення небезпеки. Вказані контрольні заходи є центральними в концепції НАССР [6, с. 10–11].

Лібералізація торгівлі між ЄС і третіми країнами відбувається під екологічним контролем – у ЄС будь-який проект торгового договору з іншими країнами та регіонами спершу піддається «оцінці впливу на сталість» (Sustainability Impact Assessment – SIA) [12]. Таким чином учасники переговорного процесу отримують інформацію про можливі наслідки для довкілля і можуть урахувати цей аспект в укладенні договору. Для проведення оцінки впливу на сталість торговельних договорів зовнішніми консультантами проводяться незалежні дослідження, на основі яких комісія робить свої висновки. Вона аналізує питання, щодо яких ведуться переговори, з перспективи сталого розвитку, інформує переговорні сторони про можливі соціальні, екологічні та економічні наслідки угоди і пропонує за потреби певні додаткові сумісні з договором заходи (які можуть виходити поза межі сфери торгівлі) для усунення потенційної шкоди.

Перспективи забезпечення екологічно безпечної лібералізації світової торгівлі лежать у двох площинах: 1) ефективного використання торговельних заходів або заходів, що здійснюють непрямої вплив на торгові потоки, для забезпечення охорони довкілля та 2) екологічно свідомого підходу до лібералізації торгівлі (рис. 2).

Перша – це прийняття пов'язаного з торгівлею екологічного законодавства. З погляду міжнародного чи національного екологічного законодавства торгівля є можливим шляхом проникнення на ринок заборонених товарів, способом уникнення дотримання екологічного законодавства шляхом перенесення виробництва в країну з менш жорстким екологічним регулюванням, потенційним чинником збільшення тиску на довкілля або ж, навпаки, можливістю зменшити тиск на рідкісні ресурси країни шляхом імпорту. Залучення торговельних заходів у міжнародні екологічні угоди може бути способом контролю за забрудненням, засобом зменшення попиту на рідкісні екологічні ресурси, можливістю запобігти уникненню виконання вимог, викладених в угоді, стимулом дотримання вимог для третіх країн, покаранням для країн-порушниць тощо.

Друга – це проведення екологічно відповідальної лібералізації міжнародної торгівлі. З погляду торгівлі, екологічні вимоги можуть створювати бар'єри в обміні продукцією, але є важливими для забезпечення еколого-економічного благополуччя.

Оскільки маємо справу з еколого-економічною системою, міжнародні екологічні угоди та договори апріорі мають дотичність до сфери торгівлі, а в деяких специфічних випадках прямо регулюють її. З іншого боку, торговельні договори часто інкорпорують

питання довкілля. На перший погляд, вони переслідують різні цілі: екологічні – збереження довкілля, торгіві – стимулювання торгівлі й економічного розвитку. Однак у контексті сталого розвитку такий поділ недоцільний, оскільки цілком є інтегроване поняття забезпечення еколого-економічного добробуту людства. Необхідне узгодження інтересів світової торговельної системи та екологічної політики задля забезпечення сталого розвитку. В ідеалі ми вважаємо необхідною повну інтеграцію екологічного та економічного регулювання, оскільки вони стосуються одного і того ж об'єкта регулювання – еколого-економічної системи, і мають спільну мету.

На противагу думці, що поєднання торговельної та екологічної політики нашкодить обом, Д. Есті стверджує: «Багато разів було продемонстровано потенційну вигоду від єдиної політики у сфері спільних інтересів і компромісів» [8]. Усвідомлення єдності еколого-економічної системи спонукає вивчати вплив торговельних угод у тій чи іншій сфері, між тими чи іншими країнами на стан довкілля, а відтак вживати запобіжних заходів, якщо цей вплив потенційно негативний. Тільки гармонійне поєднання торговельних та екологічних заходів може забезпечити ефективне функціонування світової еколого-економічної системи.

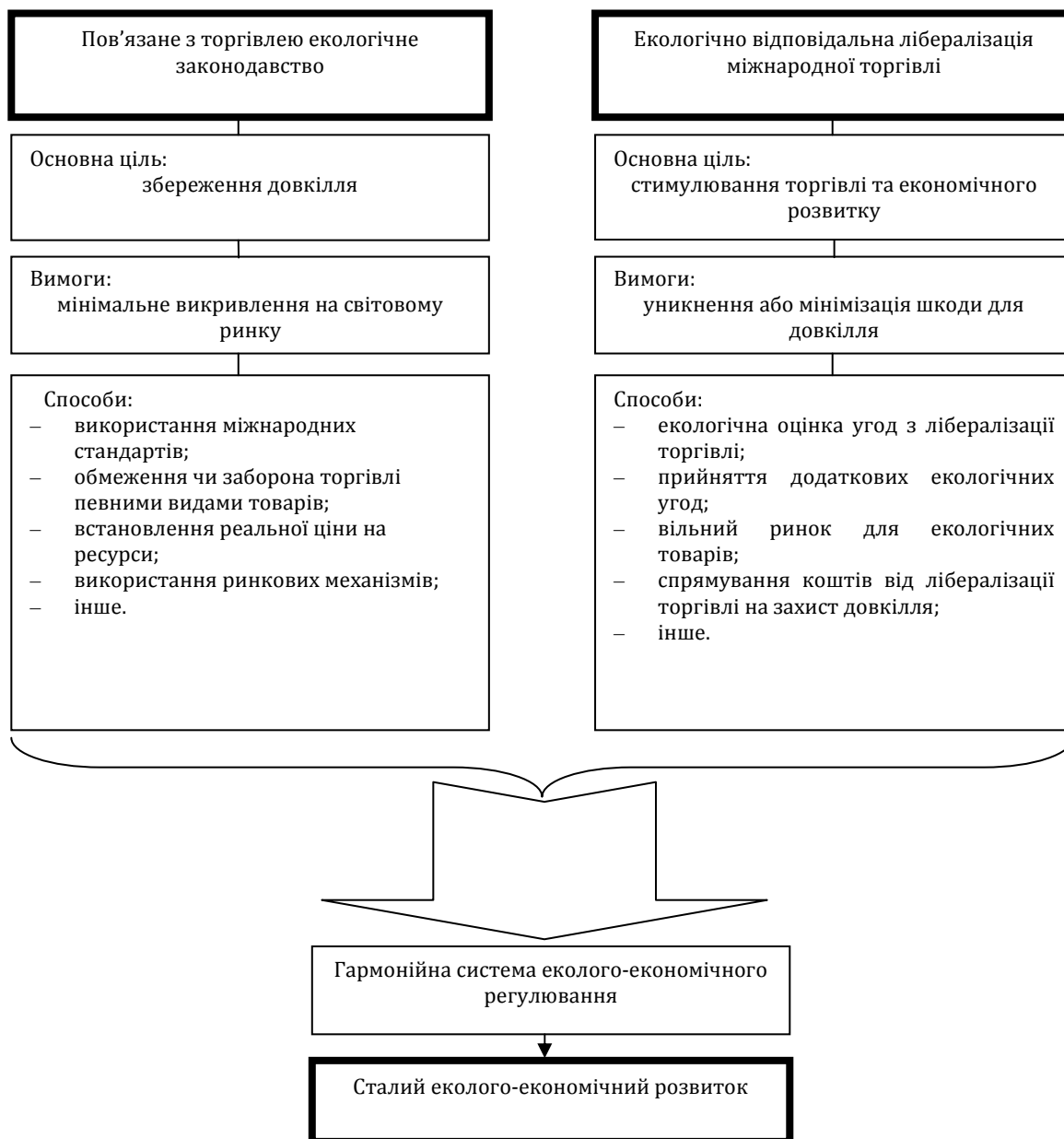

Рис. 2. Перспективи забезпечення еколого-економічно збалансованої лібералізації міжнародної торгівлі

Список літератури

1. *Визначальні принципи Угоди СФС [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.sps-info.org.ua/ua/home/principles>.*
2. *Гнатишин, М. А. Вплив лібералізації торгівлі на шкідливі викиди в країнах, що розвиваються [Текст] / М. А. Гнатишин // Науковий вісник НЛТУ України. – 2011. – Вип. 21.13. – С. 101-106.*
3. *Гнатишин, М. А. Особливості еколого-економічних наслідків лібералізації зовнішньої торгівлі [Текст] / Гнатишин М. А. //*

Економічний простір: зб. наук. праць. – 2010. – № 43. – С. 13–22.

4. Маніє, Ф. Технічні правила і стандарти в ЄС [Текст] : навч. посіб. / Маніє Ф., Чувпило О. – К.: ІМВ КНУ імені Тараса Шевченка, 2004. – 135 с.
5. Микієвич, М. М. Європейське право навколишнього середовища [Текст] / Микієвич М. М., Андрусевич Н. І., Будякова Т. О. – Львів, 2004. – 256 с.
6. Світова якість: як її досягають, або що таке „НАССР”? [Текст] / [Якубчак О., Мельничук С., Звон А., Дейнеко О.] // *Агросектор*. – 2005. – № 6(9). – С. 10–11.
7. Daly, H. A Steady State Economy [Текст] / Herman E. Daly / Paper presented to the UK Sustainable Development Commission. – April 24, 2008.
8. Esty, D. C. Bridging the Trade-Environment Divide [Текст] / Daniel C. Esty // *The Journal of Economic Perspectives*. – Vol. 15, No. 3. – 2001. – P. 113–130.
9. *EU Environmental Policy Handbook. A Critical Analysis of EU Environmental Legislation* [Текст] / Editor: Stefan Scheuer. – Brussels : European Environmental Bureau, 2005. – 344 pp.
10. Hufbauer, G. C. *Global Warming and the World Trading System* [Текст] / Gary Clyde Hufbauer, Steve Charnovitz, and Jisun Kim. – Washington, DC : Peterson institute for international economics, 2009. – 166 pp.
11. Key Achievements of the Montreal Protocol to Date [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://ozone.unep.org/Publications/MP_Key_Achievements-E.pdf.
12. Trade sustainability impact assessments. European Commission [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://ec.europa.eu/trade/analysis/sustainability-impact-assessments/>
13. WTO. Trade and Environment [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.wto.org/english/tratop_e/envir_e/envir_e.htm [200].

РЕЗЮМЕ

Марія Гнатышин

Мировая торговая система и охрана окружающей среды

В статье рассмотрено влияние введения международного экологического регулирования на процессы в мировой торговле и, с другой стороны, влияние международных торговых договоров на состояние окружающей среды. Проанализированы современные тенденции в этих двух взаимосвязанных сферах международного торгового и экологического регулирования, даны рекомендации по их гармонизации.

RESUME

Maria Hnatyshyn

World trading system and environment protection

The impact of the introduction of international environmental regulations on the processes in the world trade and, on the other hand, the impact of international trade agreements on the environment are considered in the paper. The analysis of current trends in these two interrelated fields of international trade and environmental regulations is made. The recommendations for their harmonization are given.

Стаття надійшла до редакції 23.10.2012 р.